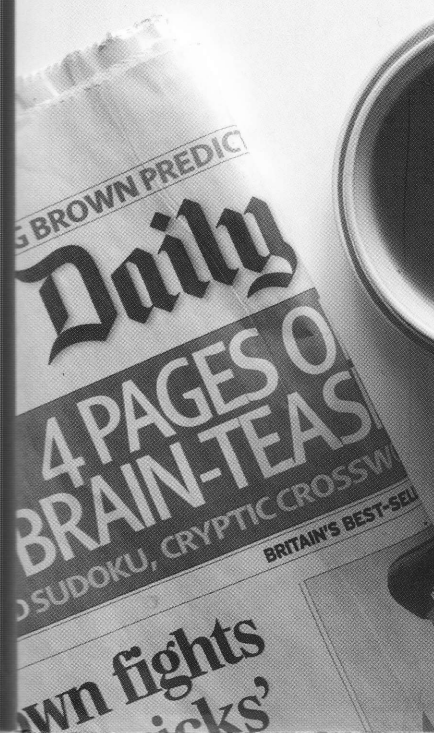

Sárközi Mátyás

Pesten, Londonban és a nagyvilágban

Jelenkor

AZ ELEMI DRÁMA FOTÓSA

„Egy egész ország megrendült elszörnyedését tudta ábrázolni egyetlen gyermekarcon” – mondta róla John Steinbeck. Robert Capa felvételeinek java része lenyűgöző minidráma. Különös érzéke volt megrázó pillanatok megragadásához, és rövid élete során kereste is világszerte a történelmi konfliktusokat, hogy 35 milliméteres Leicájával a helyszínen teremve megörökítse, hogyan állja a sorscsapások viharát az ember.

Robert Capa 1913-ban Friedmann Endre néven született Budapesten. Érettségi után a berlini újságíró-főiskolára iratkozott be, de valamiből élnie kellett, és szabadidejében a Deghot fotóügynökség laborasszisztenseként dolgozott, egy magyar barátja protekciójával. A fényképezés varázsa egy életre megbabonázta. Maga is hamarosan fotózni kezdett, tehetségét felfedezte a Deghot igazgatója, és 1932-ben azzal az izgalmas feladattal küldte Koppenhágába, hogy készítse a fotóriportot Trockij szónoklatáról egy szocialista gyűlésen. Ezzel a riporttal indult el Friedmann Endre a világhír felé. A kezdet nem volt könnyű, hiszen Európában hemzsegték a jó újságírók. A fiatalember ezért nevet változtatott. 1936 után már úgy mutatkozott be a lapoknál, mint Robert Capa,

„Amerika legbefutottabb riportere”. Lehetséges, hogy új nevét a cápa szó ihlette. Mindenesetre felvette ezt öccse, Friedmann (Capa) Kornél fotóművész is, később a New York-i fényképzési múzeum igazgatója. Azt követően, hogy 1936-ban a spanyol polgárháború színtereiről kezdte küldeni megdöbbentő felvételeit – közöttük mindjárt kezdetnek a golyó által eltalált lojalista katona azóta világszerte ezerszer reprodukált képét – a francia *Vu*-nek, az amerikai *Lijfe* magazinnak és az angol *Picture Post*-nak, Robert Capa huszonhárom évesen valóban befutott. S már ekkor bebizonyosodott, hogy nem csupán a drámai helyzeteket bátran megközelítő, bravúros riporter, hanem művész, érző humanista.

Bizonyítja ezt az a sorozat, amelyet Barcelonában az utcai járókelőkről készített, amint ijedt és elszörnyedt arccal a fejük fölött zajló, a képeken nem látható légi csatát figyelik. Robert Capából ifjan legenda lett. Hozzájárult ehhez, hogy a rendkívül jóképű és kivételes intelligenciájú fiatalember nagy bohém volt, ivócimbora, verhetetlen pókerjátékos, könnyelmű költekező. Spanyolországba elkísérte szerelme, Gerda Taro, aki 1937-ben, a köztársaságiak fejeszett visszavonulása közepette egy tankláncfalpai alatt vesztette életét. A tragédia megrendítette Capát, többé nem kötötte egyetlen nőhöz az életét. 1946-ban, amikor Hollywoodban kipróbálta, neki való-e a film világa, Ingrid Bergmannal volt hosszabb viszonya. 1938-ban fél évig fényképezte Kína és Japán konfliktu-

sát. Ekkor kitört a második világháború. A hontalan emigráns éppen Amerikában időzött, és a New York-i hatóságok rendelkezése értelmében, mint ellenséges ország szülőtte, kénytelen volt külön engedélyért folyamodni, hogy a várost tizenöt kilométerrel távolabbra elhagyhas- sa. Am, mint barátja, Irwin Shaw írta róla: „Mindig arra sietett, ahonnan a fegyverropogás hallatszott.” A *Colliers* magazin küldte Európába, mit sem tudva arról, hogy Capának nincs útlevele. A megbízással a szerkesztő ezer- ötszáz dollárról szóló csekket nyújtott át. Mint *Slightly* *Out of Focus* című memoárijában olvashatjuk, a fiatalem- ber a Broadwayn elővett a zsebéből egy ötcentest. „Ha fej, lemondom az utat, visszaadom a csekket. Ha írás, megpróbálom magam beverekedni Európába.” Fej volt az eredmény. „Ah, nem kell olyan babonásnak lenni. Ezeröttszáz dollár mégiscsak több, mint öt cent” – legyin- tett Capa, és elindult a brit konzulátus felé vízumot sze- rezni. Angliában szociófotókat készített, fényképezte London életét és a blitz alatt a walesi bányászok szénpo- ros világát. A szövetségesek 1944-es franciaországi parti- raszállásánál Capa volt az egyetlen riporter. Senki sem tudta úgy megörökíteni az elesettek értelmetlen halálát, a sebesülések kínját, mint ő. Am a vértől megcsömörlött fi- atalember ekkor mondta keserűen: „Szeretnék már ilyen névjegyet nyomattatni: Robert Capa, munkanélküli hadi- tudósító.” Fényképezte az elesett Németország nyomo- rát, Izrael állam megszületését, 1947 és 1949 között Uk-

rajnban, Lengyelországban és Magyarországon is járt. Hangulatos felvételt készített a háború után újra elégáns Váci utcáról. A béke éveiben derült ki, milyen nagyszerű portréfotós. Lefényképezte barátait: Hemingwayt, Picas- sót, John Hustont. Az indokínai háború kirobbanása után Vietnamba, a Vörös-folyó deltavidékére sietett. Tai Binh- nél dúlt a csata, menekülők és katonák közeledtek az or- szágun. Capa jobb szögből akarta fényképezni őket. Az út menti réten lépett aknára. Élt negyven évet. A legenda- hősök fiatalon halnak.

(*Magyar Hírlap*, 1998. augusztus 8.)